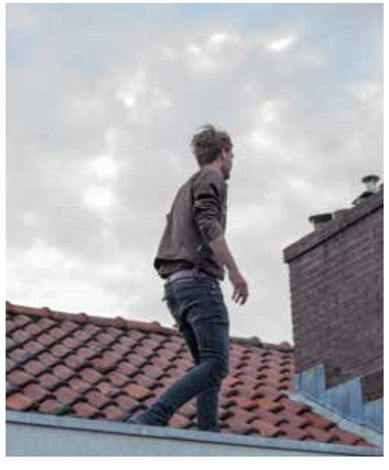

“IK HEB DE VRIJHEID EN DE TAAK GEKREGEN OM DINGEN TE PROBEREN”

tekst **Elze Riemer** beeld **Sam Otte**

‘Theoloog in het wild’, ‘wereldveranderaar’ en ‘nieuwe beeldenstormer’ – Rikko Voorberg schuwt het theater niet. Geregeld weten de schijnwerpers hem te vangen. En dan verkondigt hij dat het anders moet. Zijn passie en charisma trekken aan, maar stoten ook af. Is het bij Rikko niet allemaal veel geblaat en weinig wol?

In gesprek met Rikko blijkt dat hij dit ongeveer het ergste vindt waar je hem van kunt verdenken. Zijn leven en werk zijn erop gericht om juist wat neer te zetten voorbij de woorden, zegt hij. Hij voelt zich ongemakkelijk in het keurslijf van de taal, worstelt er zichtbaar mee. Het komt voort uit zijn opvatting dat het christelijk geloof en het evangelie niet gestalte krijgen in het woord, maar in het leven zelf.

→ Dus als het om het evangelie gaat, kun je niks met woorden? Als theoloog mag je dat wel even uitleggen.
“Regelmatig wordt er in kerken na de Bijbellezing gezegd: ‘Dit is het woord van God’. Als het geen blasfemie is dan is het ten minste onjuist. Christus is het woord van God. Met zijn komst is het evangelie vlees geworden. Dat is de kern geworden van mijn werken en denken. Ik kom uit een cultuur en traditie waarin het woord alles was. Dat geloofde ik niet meer. Woorden zijn te makkelijk, ik wilde het zien gebeuren. De Schotse dichter Edwin Muir stelde, toen hij zijn kerk verliet: ‘*The Word made flesh here is made word again*’. Veel slechter kun je het als kerk niet doen.”

IK WORD UITGENODIGD MEE TE DOEN; HOPEN, GELOVEN, LIEFHEBBEN. EN TE SCHUILEN, ALS DAT ALLEMAAL NIET LUKT

→ Wat drijft je?
“In alles wat ik doe ben ik op zoek naar wat het evangelie voor ons betekent anno nu. Dat is mijn meest innerlijke drive, een ontdekkingstocht naar wat de ziel van het evangelie is. Ik ben niet tevreden met wat ik tot nu toe heb gevonden, ik denk niet dat dat alles is. Ik ben niet in de buurt van wat Paulus heeft gezien, wat er in de eerste gemeenten gebeurde – een verhaal dat alles veranderde. Dus die ontdekkingstocht staat centraal in mijn leven. Zo ook in de PopUpKerk. Daar zie ik het als mijn taak om met mensen die niet geloven een kerk vorm te geven. Een kerk waar we opnieuw ontdekken wat het evangelie betekent.”

→ Hoe gaat dat in de praktijk?
“Ik heb herontdekt dat het nooit om de hemel ging, maar altijd al om deze wereld en deze mensen. Al die woorden in de Bijbel over de hemel en het leven na dit leven, zijn geschreven om ervoor te zorgen dat we nú anders gaan leven. Ze gaan over hoe we het leven mogen vormgeven omdat we geloof, hoop en liefde gevonden hebben. Dat is de verbinding met de mensen die ik hier in Amsterdam ontmoet. Zij verlangen allang naar een veranderde wereld. Dat zijn geen concurrenten, maar mensen met dezelfde verlangens en dezelfde hoop. Ik kom dan met de Bijbel langszij en zie hoe het christelijk geloof hetzelfde verlangen kent, en op welke paradoxale en bijzondere manier zij daar uiting aan geeft. De Bijbel geeft ons een paradigma, een verhaal, waar we ons in herkennen en dat ons richting geeft. Grof gezegd is kerk, God en geloof functioneel geworden. Het middel om de nieuwe wereld in deze wereld al te laten gebeuren. Alle realiteiten hebben een doel, een functie. God; die de wereld zo liefhad. De kerk; een verzameling mensen die door kerk te zijn, leren liefhebben en veranderen. Steeds ben ik op zoek naar wat de functie is van het geloof in God. Ik ben niet bezig met de waarheid, omdat dat in onze cultuur een irrelevante categorie is geworden. Het gaat om de waarde in de werkelijkheid.”

→ Oké. Een instrumentele God, om de wereld te veranderen. Is dat alles wat er overblijft van het evangelie?
“Het evangelie gaat niet over een mystiek verdwijnen uit de werkelijkheid. Het gaat om deze planeet, deze aarde. Het hele evangelie draait om sociale gerechtigheid, inderdaad. Maar het is mijn diepe overtuiging dat we daarvoor iets nodig hebben wat we niet kunnen bedenken. Sociale gerechtigheid ontstaat niet door je best te doen. De God die redt en confronteert zou weleens de enige weg kunnen zijn. Hier leef ik uit: ook al gaan wij mensen het niet doen, de nieuwe wereld komt vanuit die God wél naar ons toe. Hij is op weg naar sociale gerechtigheid en ik probeer waar ik kan aan te sluiten in die beweging.”

→ Maar als ik je stukken lees of je op de bühne zie, kom je zo onrustig over. Alsof jij alles moet doen.
“Dat herken ik niet. Ik moet wát doen, niet alles. Er zit wel onrust in alle mogelijkheden die er zijn om een verschil te maken. Daar is geen grens aan.”

→ Hoe voorkom je dat die grenzeloosheid je gaat consumeren?
“Door het besef dat het niet hoeft te lukken. Het gaat niet om het resultaat. Het moet worden geprobeerd. Ik handel omdat ik geen vrede wil sluiten met het gegeven dat deze wereld onrechtvaardig is. Maar wat de uitkomst van mijn handelen is? Dat kan ik niet overzien en heb ik niet in de hand. Natuurlijk probeer ik het goede te doen, maar zeker weten dat het goed

is doe ik niet. De reden om ergens niet aan te beginnen is omdat je de gevolgen niet kunt overzien. Wat nou als je dat loslaat?"

→ Dus het is allemaal alleen maar symboolactivisme?
"Symbolen zijn waanzinnig belangrijk! Kijk naar de kerk, Jezus van Nazareth, het evangelie zelf. Als ik zelf die nieuwe wereld kon bouwen, hoefde ik geen symbolen te gebruiken. Maar dat kunnen we niet. En dus doe ik wat ik kan, om zoiets van die hoop, geloof en liefde te reflecteren. Het is zoals Stefan Paas schrijft in zijn boek *Vreemdelingen en Priesters*: 'Je moet kastelen bouwen in het zand, die weer weggespoeld kunnen worden door de zee'. Anders gezegd: ga maar gewoon proberen."

→ Je krijgt geregeld te maken met meer en minder inhoudelijke kritiek. Een ongemak met je knappe kop, hippe uiterlijk, theatrale voorkomen. Je zou zomaar kunnen spreken van de grote Rikko-show.

DE REDEN OM ERGENS NIET AAN TE BEGINNEN IS OMDAT JE DE GEVOLGEN NIET KUNT OVERZIEN. WAT NOU ALS JE DAT LOSLAAT?

"Als mensen die dichtbij staan zoiets zeggen, is dat ingewikkeld. Een jaar geleden verweet iemand in mijn netwerk me iets dergelijks. Dan moet ik echt op zelfonderzoek uit, me afvragen waarom ik de dingen doe zoals ik ze doe. Er zit voor mijzelf ook een oud oordeel aan vast: het moet niet om jou gaan, je mag niet op de voorgrond treden. Ik ben dat via het theater een beetje verloren. Daar moet je met je lijf op de planken en zet je jezelf neer met al je shit en schoonheid. Ik heb de vrijheid en de taak gekregen om dingen te proberen. Dingen die anderen zich niet kunnen veroorloven, niet durven of niet kunnen. Met dat je nieuwe dingen probeert is er kritiek en weerstand. En dat is niet erg. Er ontstaat ook hoop en energie: er kan meer dan we denken."

→ Wat is nog de functie van God in dit alles?
"Hij is degene die verlangt, op weg stuurt, trekt, verleidt, inspireert, verzamelt, regisseert – zodat wij in actie komen. En in die actie is Hij het die uiteindelijk iets doet. Etty Hillesem schreef in het concentratiekamp: 'Er zal toch iemand over moeten blijven om later te kunnen getuigen dat God ook in deze tijd nog geleefd heeft. En waarom zou ik niet die getuige zijn?' Rowan Williams zegt hierover: 'Inzien dat het er niet toe doet of je veilig bent in de handen van God, maar dat God veilig is in jouw handen, is een omkering van elke troostende versie van het geloof.'"

Maar wij zijn toch ook maar mens?
"Ik denk dat wij zo serieus genomen worden, ja. Als je ziet hoe ontstellend gefrustreerd Jezus is over de discipelen die het maar niet zien en niet in actie komen! God heeft gezegd: ik vertrek uit deze wereld. Hij heeft zijn geest gegeven in de hoop dat we er iets goeds mee doen. Dan moeten we niet blijven zitten en denken: misschien fikst Hij het wel. Het ligt totaal in onze handen. Wíj zijn nu het lichaam van Christus."

→ Dat kan, gegeven de gebrokenheid van deze wereld, een deprimerende toestand?
"Het is niet jóuw taak om de wereld te veranderen. De vraag is of je onderdeel wilt zijn van de beweging die de wereld verandert. Het enige wat er van je wordt gevraagd is dat je tekenen vertoont van die wil. Dat je begint en vertrouwt. We leven in een wereld dat het resultaat telt, waarin we het goed moeten doen. Maar we weten helemaal niet wat het goede is. We worden steeds opnieuw gevraagd een begin te maken. Dus rijd je in een benzineauto naar Brussel om actie te voeren."

→ Dus we prutsen allemaal maar wat aan en jij niet minder?
"Daar komt het wel op neer. Maar er gebeurt ten minste iets. En het resultaat, dat is niet aan mij. Daar zit de ontspanning; God gaat zijn weg toch wel."

→ En als het niet lukt, kun je dan bij God terecht? Om, zoals psalm 2 zegt, te schuilen aan zijn hart?
"Daar begint het allemaal mee en daar is het ook ooit mee begonnen. Maar als ik eerlijk ben is dat wel een kwetsbaar punt voor mij, de relatie. Ik moet ervoor waken dat ik niet doorsla in dat functionele. Zo ben ik bijvoorbeeld niet goed in vriendschappen onderhouden, behalve daar waar ze het werk raken, die functie raken. Gelukkig geldt dat niet voor de relatie met Joanne en mijn kinderen. Zij zijn echt mijn centrum en rustpunt. Maar de relatie met God, daar moet ik scherp op zijn, ja. Niet voor niets ben ik een jaar geleden begonnen met dagelijkse overdenkingen op lazarusmagazine.nl. Juist door de dag te beginnen met Bijbellezingen kan ik het belang van de dag en de keuzes relativeren. Uiteindelijk is het niet mijn verantwoordelijkheid de wereld te veranderen. Ik word uitgenodigd mee te doen, mee te hopen, geloven en liefhebben. En te rusten en schuilen, als dat allemaal even niet lukt."

RIKKO VOORBERG (1980) is theoloog, schrijver en columnist. Hij vestigde zich na een studie aan de Theologische Universiteit Kampen in Amsterdam. Hij is oprichter van StroomWest, PopUpKerk en We Gaan Ze Halen. Ook was hij betrokken bij de Vluchtkerk en diverse andere initiatieven. Voorberg heeft de boeken *De manipulator: oerlessen in winnen en verliezen* (2014) en *De dominee leert vloeken: over woede, onmacht en daadkracht* (2016) op zijn naam staan. In 2016 ontving hij de Pim de Kuijerpenning vanwege zijn *inzet voor mensenrechten*.

COLUMN KATIE VLAARDINGERBROEK

Katie Vlaardingerbroek (1996) is schrijver, singer-songwriter en student Godsdienstwetenschap en Filosofie in Glasgow. Ze zoekt God vanuit het zompige niemandsland tussen de kerk en de atheïstische afgrond.

Wapperende dodendoek

Diep in de verte hoort hij het rommelen, als een fluistering. De woorden zijn ongrijpbaar in de stilte en het duister van de dood. Ze ontwikkelen hem, sieren hem als linnen. Lazarus snakt naar lucht en proeft de damp van het dodendoek. Wankelend staat hij op en met uitgestrekte armen loopt hij richting het donker aan het einde van de fel witte tunnel.

Het beeld van Lazarus, Jezus' vriend die opstond uit de dood, past mooi bij de zelfidentificatie van de nieuwe beweging post-evangelische, progressieve christenen. Een beweging – waar ik mezelf ook onder schaar – die sinds ongeveer 2006 in Nederland in opkomst is en vaak geassocieerd wordt met platforms als Lazarus en 7Keer7. De afgelopen maanden kwamen deze platforms in het kader van de tour Progressief christen zijn – hoe dan? weer onder de aandacht. En al gauw kwam – ook bij mij – het beeld van van Lazarus weer bovendrijven; het gevoel opgesloten te zitten in een grot van dogmatische standvastigheid, om vervolgens uitgedaagd te worden en wankelend een nieuwe geloofswereld binnen te stappen. Het verleden deed pijn, maar nu was ik wedergeboren. Toch?

De valkuil van de progressieve christen is het idee dat een nieuwe kans tot leven, nieuw leven geeft. Dat opstanding wedergeboorte betekent. In ons verlangen naar vooruitgang, zetten we ons af. Achteromkijken heeft geen zin. Wat zou er überhaupt te zien zijn? Aan de notie progressiviteit ligt namelijk het idee ten grondslag dat vernieuwing per definitie verbetering is. Ironisch genoeg laat juist dat zien dat we als progressieve christenen niet half zo radicaal en progressief zijn als we denken. Verbetering vinden in het nieuwe, experimentele, seculiere en radicale om vervolgens het oude pardoes weg te snijden, geeft eerder blijk van een protestants DNA.
Als progressieve christenen toegeven aan dat protestante progressiviteitsinstinct, kunnen we alleen maar meer polarisatie en fragmentatie verwachten. Is het niet in de relatie met conservatief-kerkelijk Nederland, die de progressieve christen aanneemt om vervolgens weer af te stoten, dan wel in relatie tot een nieuwe generatie, die over dertig jaar in hetzelfde schuitje zit als de mijne.

Dit is het patroon dat de kerk al sinds jaar en dag laat zien, maar het hoeft onze toekomst niet te zijn als we ons echt met Lazarus identificeren. Lazarus wist namelijk: zijn opstanding was niet een kans om met een schone lei te beginnen, maar om zijn al bestaande levenspad verder uit te lopen. Hoe mooi zou het zijn als het progressieve christendom z'n protestante progressiviteitsinstinct onder controle zou kunnen houden door de wapperende dodendoek met trots te dragen, om met elke stap richting de toekomst herinnerd te worden aan de plek waar ze vandaan komt en waar ze mee verbonden is.